

КУЛТУРА ПОЛИСА  
УДК 316.7:323.1  
ПНР

БИЉАНА РАТКОВИЋ ЊЕГОВАН  
РТС-РТНС  
Нови Сад

## МУЛТИКУЛТУРАЛИЗАМ И ЕТНИЧКИ НЕПОТИЗАМ

**Сажетак:** Етнички непотизам је општеприсутан и универзалан систем односа, препознатљив у свим полиетничким друштвима. Карактеришу га правилности у облицима појавности, исти сет индикатора који потврђују унутаретничку хомогенизацију на нивоу персоналног и групно-колективног идентитета, као и етничке конфликте сличних образаца. Показује се да ни либерално окружење нити мултикултуралистичка формула заједничког живота нису довољна брана етничким конфликтима и етничком непотизму. Етнички непотизам се најупечатљивије манифестује кроз фаворизовање права властите етничке групе, при чему се ослонац налази у протежирању свога рода и чланова етничитета или селекцији по роду, као и веровању у генетичку сличност.

**Кључне речи:** Етнички непотизам, етнички конфликти, мултикултурализам, либерализам, грађански принцип, селекција по роду, генетичка препознатљивост.

1.

Разумевање принципа етничке мултикултуралности налаже осветљавање једног феномена који се јавља кроз праксу овог грађанско-цивилног конструкта и кроз искуство савремених по-

БИЉАНА РАТКОВИЋ ЊЕГОВАН

литичких поредака. Реч је о феномену етничког непотизма као општеприсутном и универзалном систему односа, препознатљивом у свим полиетничким друштвима. Карактеришу га правилности у облицима појавности, исти сет индикатора који потврђују унутаретничку хомогенизацију на нивоу персоналног и групно-колективног идентитета, као и етнички конфликти сличних образаца.

С друге стране, кроз концепт мултикултурализма као дела теорије модернизације, који нормативно и теоријски почива на премиси о мањинским правима и правилима која из тога произлазе, етнички идентитет се не третира као објективна структура, већ као предмодерни, провинцијално-традиционални и партикуларистички ситуационо-релациони појам, који ће као на пример, у марксистичкој доктрини - која је тврдила да ће се у процесу индустријализације национално превазићи путем класног - бити надвладан кроз слабљење националних идентитета.

Упркос мултикултуралистичком фонду аргуменатције о „одржавању” личног националног и „културолошког” идентитета и без обзира на културни и економски развој појединих средина, сведоци смо бројних примера хомогенизације на етничкој основи која узрокује различите врсте конфликта, због којих многе друштвене супротности и разлике, чак и оне религијског и лингвистичког садржаја, временом такође постају етничке. Тенденција ширења етничког непотизма и система односа заснованог на овом принципу, присутна је и у оним државама где је мултикултуралност квинтесенција свакодневног живота и претпостављени део општег демократског мејк-апа.

На ову тему нема много теоријских разматрања, као ни емпиријских истраживања, а још мање предвиђања, иако је систем односа у чијој бити су непотистички корени, веома раширен. Осим тога, етно-непотизам је у данашње време, рекло би се, камуфлиран легитимним културолошким, односно интеркултуролошким<sup>1</sup> (Мултикултура и интеркултура, 18/2005: 25) захтевима националних заједница.

<sup>1</sup> У последње време се *мултикултура* као идеалан модел који признаје постојање различитих етничких заједница и култура унутар једног друштва замењује кон-

2.

Пракса непотистичких односа, међутим, супротна је основном постулату мултикултурализма, који би се суштински могао одредити као политика признавања и различитости, кроз могућност уживања и развоја сопственог културног идентитета. Јасно је да се при томе не ради о пројекту културне затворености и самодовољности; напротив, мултикултурализам заговара отворено друштво, које трага за новим облицима различитог организовања и партиципација, у коме су признате једнаке вредности свим појединцима и групама. Уважавајући и респектабилна упозорења како је „нови” мултикултурализам тек облик доктринарног империјализма, односно више „конструкција стварности” него сама стварност (Бергер и Лукман, 1966), чињеница је да мултикултурални принцип одувек представља један облик и посебну форму плурализма, како на филозофском тако и на прагматичком пољу.

Питање сложеног односа етничког и мултикултуралног још је више закомпликовано амбивалетним ставом према овом питању исказаном кроз утицајну теорију о сукобу цивилизација, експлицирану у истоименом делу Самјуела Хантингтона „Сукоб цивилизација и промена светског поретка” (1996). Шта је основно у Хантингтоновом становишту, а важно за односе национално - мултикултурално - цивилизацијско? То је двоструко мерило за разумевање и прихватање мултикултурализма: једно за моћне и развијене државе, а друго за оне мање развијене. Ради се о формули мулти-моно културе, према којој је савремени свет мултиполаран и мултикултуралан. Према Хантингтоновом контраверзном становишту, нације и државе се најчешће повезују према цивилизацијској, односно културној припадности. Водеће светске државе, оне најбогатије и најмоћније, културолошки су једнозначне и универзалне, док су мање развијена и слаба друштва партикуларна и хетерогена. С обзиром на овакву основну позицију било је за

цептом *интеркултура*. Тај модел подразумева динамичку интерактивност и размену међу члановима разних етничких, лингвистичких и културолошких група. „У интерактивним друштвима доминантна или већинска група је одговорна за промовисање дијалога и стратегија уласка у интерактивна однос.”

очекивати да Хантингтон у следећем кораку одбацује мултикултуралност унутар једне моћне државе и прихвата културолошке и цивилизацијске разноликости на међународном плану. Укратко, у мултицивилизацијском свету корисно је одбацити мултикултурализам унутар једне државе, али прихватити културолошке и цивилизацијске разноликости на међународном плану и проналазити културно заједништво унутар једне цивилизације.

Занемаримо овом приликом изражени прагматизам Хантингтонове анализе чија је стратегијска тачка брига за расподелу светске моћи, већ укажимо на политички реализам његових идеја, посебно када је реч могућностима мултиетничке државе на плану задовољавања потреба насталих на основи етничке разноврсности. Разумевајући Хантингтона, његово становиште цивилизацијске припадности не представља занемаривање проблема идентификације етничких и националних ентитета, већ хобсовско схватање о делотворности државе и њене репрезентативности, те да за државу представља велики издатак у јавна инвестирања за потребе већине етничких група, у школе, на пример, или друге видове инфраструктуре, и поред реалне опасности да се уз етнички дивертитет може предвидети насиље и криминал.

Осим тога, у пракси је, компатибилно са хантингтонским концептом чија је стратегијска тачка брига за расподелу светске моћи, актуелан пасивни либерално-неокласични модел грађанства (*citizenship*), који слаби виталност цивилног импулса; на сцени је више фигура грађанства, а мање грађанина као личности. Према том моделу либералног поретка доминантно је статусно грађанство, са нагласком на дужностима и пасивним (социјалним) правима, са политички и друштвено дисциплинованим и цивилно образованим грађанима - бургерима. Грађанска активност се исцрпљује у служби и статусу, односно звању или праву које се приватно ужива. У том духу, Алфред Маршал развија познату теорију о „центлменском етосу” и „центлменском путу до цивилне једнакости” као начину друштвеног и културног живота. Не, дакле, мултикултуралистички принцип са својим атрибутима, већ центлменски стил понашања и грађански манири који омогућавају центлменски пут до циљева и постизања високог нивоа равноправности. (Daniel Burchell, 1995: 541-557)

## 3.

Намеће се још једна дилема која додатно проблематизује мултикултурализам. Зашто се, упоредо са глобалним развојем демократије, односно развојем „глобалне” демократије, политичко-културолошки конструкт какав је мултикултурализам појављује као сасвим нова појмовна иновација и нов политички концепт? Да не кажемо, колико се често у пракси јавља тек као дискурсивна категорија што наводи на мишљење да се ради само о фолклорном мултикултурализму. И шта је то ново и епохално у мултикултуралној стратегији кад је познато да су већ и најстарија политички конституисана друштва, као што су, на пример била империјално римско и грчко, практично познавала праксу саживота различитих етничких, односно религијских заједница? Уосталом, идући трагом идеје о толеранцији као принципу и пракси политичких заједница да различитости живе у миру, могу се већ код просветитеља, дакле пре либералне доктрине, наћи добри примери који описују праксу мултикултурног живота. Класичне идеје на тему толеранције и императивима овог принципа живота записао је већ одавно Волтер у свом чувеном трактату под насловом „Расправа о толеранцији”. У овом делу објављеном 1763. године управо се говори о приципима (са)живота заснованог на мултиетичности и мултикултуралности. Волтер нам дочарава прилике у античкој Грчкој и наводи: „Сви народи о којима је историја пружила нека сазнања посматрали су своје различите вере као чворове који их повезују: било је то удруживање богова и људи. Кад би странац стигао у град, најпре би се поклонио боговима те земље”. (Voltaire, 1988: 103) Стари Римљани су такође познавали толеранцију и нису се постављали као прогонитељи оних који су имали различите назоре. Волтер каже да Римљани нису све јавно одобравали али су све допуштали. Тако је, на пример у Риму подигнут храм египатском божанству, а Јевреји, који су у том граду од давнина трговали, саградили су своје синагоге.

Од старог Рима до данашњих дана и проблема друштвене интеграције појединих етничких група, миграната и азиланата у развијеним земљама Запада и настојања ових држава да их преоб-

разе ка доминантној култури, мултикултурализам се нормативно и практички показује као привремен тј. као „предмелтингпот” процес.

## 4.

Шта је, заправо, непотизам? Изворно, под појмом непотизма (од лат. *nepos* = рођак) подразумева се злоупотреба службеног положаја у корист рођака и пријатеља. Појам је везан за црквене веродостојнике из доба папинске државе када су папе настојале да части и поседе деле члановима своје породице<sup>2</sup>. У блажој форми непотизам је у 12. и 13. веку извирао из тежње појединих папа да у борби патрицијских породица за превласт у Риму ојачају властити положај. Касније, за време ренесансе у 15. и 16. веку непотизам је постао систем, према којем су папе својим блиским рођацима даривали читаве покрајине црквене државе као кнежевине, да би тако постављени кардинал водио и државну политику.

У ширем значењу непотизам представља посебну врсту сукоба или конфликта интереса у ком случају неко лице које је јавни службеник, (зло)употребљава своја овлашћења и дискрециона права како би остварило неку предност за члана своје породице (код запослења, на пример).

Непотизам није признат као кривично дело иако изазива различите врсте сукоба од којих су најчешћи сукоб интереса и кронизам<sup>3</sup>, а на плану односа према основним државно-политичким стремљенима - сукоб лојалности.

Оно што карактерише етнички непотизам најупечатљивије се манифестује кроз фаворизовање права властите етничке групе, при чему се ослонац налази у протежирању свога рода и чланова етничитета или селекцији по роду, веровању у генетичку слич-

<sup>2</sup> У изворном значењу непотизам је везан за Каликста III, Сикстита IV, Александра VI, Лава X, Клемента VII, Павла III. Отворену борбу против црквеног непотизма започео је Pio V (1566-72), а веће резултате на том плану остварио Inocent XII (1692).

<sup>3</sup> Кронизам је шири појам од непотизма и убухвата ситуације и односе у којима се предност даје пријатељима и колегама. Израз се такође односи на „старе школске везе”, „пријатеље из клуба” и слично.

ност и генетичку препознатљивост код не-рођака, теорију и праксу инклузивног уклапања као и у теорију о дарвинијанској борби за материјална добра и ресурсе.

**5.**

Етнички конфликти и све негативности које они носе, па тако и непотизам, по правилу не зависе само од нивоа културног и економског развоја и тешко их је објаснити само културолошки. На овај тип друштвених тензија и сукоба наилазимо у готово свим деловима света, у развијеним и у неразвијеним државама. Једнака грађанска права, политичка и културна као и грађанске слободе (иако тек идеал) нису аутоматски брана замршеним етничко-националним конфликтима и непотистичким односима проистеклим из овог сукоба.

Научни ауторитет за област етничких односа Тату Ванхенен (Tatu Vanhanen, 1999) пише о питању етничког непотизма и конфликта које он изазива, делом као о проблему примордијалистичке нарави а делом као о културолошком питању. Овај аутор указује на 1) епигенетска правила етничког непотизма, тумачећи их кроз елементе биологизма, родности и генетичке сличности („генетска конституција”) и на 2) бекграунд савремених демократија и полудемократија, који узрокује непотизам овог типа. Етноси као „суперпородице” уједињени су у заједничком пореклу, а одржавају се кроз различите облике ендегамије - бракова, пријатеља и различитих група.

Истражујући етничке конфликти и етнички непотизам на примерима 148 различитих светских нација, Финац Ванханен утврђује разлоге етничких конфликта и етничког непотизма: у пракси етно-непотистичких односа, констатује он, препознаје се снажан бихевиорални импулс. У свим људским друштвима, тумачи Ванханен, где постоје значајне етничке поделе и где је индекс етничке хетерогености висок, долази до интересних и политичких конфликта који су канализовани етничким правцем. Корене овој појави, треба, према примордијалистима - биосоциологистима и еволуционистима (П. Л. Ван ден Берге, 1981, 1999, В. Рејнолдс, 1987) тражити у природној програмираности за биоло-

шко одржање. У свету оскудице и ограничених ресурса преовладава дарвинијанска борба за опстанак и материјална добра.

**6.**

Етнички конфликти се показују као виолентни, односно насилнички и као институционални и јављају се најчешће у три случаја: 1) услед спољне интервенције која утиче на интензивирање етничког конфликта, али се овим путем углавном не изазива, 2) борба за територију такође интензивира етнички конфликт и 3) прикривене неједнакости интензивирају етнички конфликт. Имајући ове разлоге у виду, конфликт међу етницитетима је скоро нужан и универзалан. Ниво конфликта је нижи тамо где су политичке институције базиране на реципроцитету и консолидацији - консензусу.

Феноменологија непотистичких односа и етноцентризма има различите облике појавности, али оно што чини основни садржај етничког непотизма могуће је свести на следеће:

- а) хомогенизација етничке заједнице према унутра,
- б) редукција грађанског националног идентитета на етнички,
- ц) унутаргрупна солидарност која се сукобљава са туђим елементима што доводи до ксенофобије,
- д) фаворизовање чланова своје етничке групе,
- е) доживљај јачег индивидуалног и групног идентитета кроз етничку заједницу - етничка заједница се доживљава као уточиште (осећај неизолованости),
- ф) фиктивно, метафорично сродство које добија снагу „органске везе”,
- г) принцип по коме се разазнаје „ко је ко” и „ко је где” у групи/заједници и у ширем окружењу, дакле, „где има наших”,
- х) принцип по коме етничка група пружа више сигурности него држава,
- и) социопсихолошка спремност да се реагује у интересу чланова групе/заједнице.
- ј) подржавање у конфликтним ситуацијама.

Показује се да ни један систем ни поредак није имун на етничка супротстављања, посебно у друштвима где је због припад-

ности појединим етничким групама отежана лична и социјална интеграција. Демократије се међусобно не сукобљавају, али унутрашњи „демократски мир” може да створи услове у којима се повећавају унутрашњи конфликти, будући да што је режим демократичнији искусиће више конфликта, с обзиром на то да пружа могућности за различита политичка, грађанска и цивилна искуства. У аутократијама, међутим, нема много изгледа да се развију етнички конфликти будући да аутократски режими репресијом спречавају сукобе.

Данас су у том погледу најрањивије полудемократије у којима није успостављено и до краја развијено грађанство, а важећи концепт цивилног друштва је аксиоматски недовршен и недорађен. Неједнакости које постоје у грађанској, а посебно у политичкој сфери друштва где су политичка права степенована, нарушава законску и моралну једнакост и читав грађански политички етос друштва. Како ће у том случају чланови једне националне заједнице остваривати своја национална права, избегавајући замке непотизма и при томе изражавати осећања припадања и лојалности држави у којој живе, зависи од низа фактора. Пре свега од степена демократичности – у приватно-власничкој сфери грађанског друштва, у сфери јавно-политичког живота и у сфери цивилитета. Међутим, етничко понашање зависи и од тога да ли се ради о примордијалној или квазипримордијалној етничкој заједници, што додатно отежава могућности превазилажења непотистичких односа.

7.

Ипак, кључно питање овако конципиране анализе феномена етничког непотизма може се формулисати кроз тријаду: либерализам-мултикултурализам-етнички идентитет. Како је могуће да у једном либералном окружењу, имајући у виду његове основне атрибуте, ипак долази до етничких конфликта, етноцентризма и непотизма етничког карактера? Надаље, како на плану политичке теорије протумачити напетост између концепта либерализма и једног политичко-културолошког принципа какав је мултикултурализам, и да ли је овај дуализам теоријски одржив? Где су, дакле,

лимити концепта мултикултурализма и да ли се ради о недостижном идеалу у активном контакту с праксом либерализма?

Основни разлог што се кроз овако постављена питања проблематизује однос либерализам-мултикултурализам јесте у чињеници да је концепција мултикултурализма какву заговара либерализам у суштини „политика неразлика”, односно политика етнокултурне неутралности. Уобичајено се истиче да либерализам и либерални капитализам почивају на принципима универзалног грађанства и индивидуалистичког егалитаризма, а не на идеји и промоцији колективних права и групних идентитета, па према томе ни етничких група. Тешко ће се у политичкој филозофији ранолибералних емпириста као што су Џон Лок или Џон Стјуарт Мил наићи на озбиљнија залагања за права мањина и група. У духу изворног либерализма они говоре само о индивидуалним правима; индивидуе се могу удруживати у мањинске групе, али оне тиме не стичу засебна права као мањине. Мањине за Лока не представљају инхерентан, конститутивни део политичке структуре друштва. У средишту је интерес *bourgeois*-а усмерен на очување својине и слободе кроз институције политичког друштва. Код Мила, такође, наилазимо на негативне ставове према мањинским етнитетима, јер се етнокултурна сложеност означава као опасност за друштвени интегритет, као центрифугална сила која подрива темеље репрезентативне владавине. У таквом окружењу конфликтних мањинских етничких група готово је немогуће успоставити репрезентативне демократске институције. Уосталом, амерички федералисти (А. Хамилтон, Т. Џеферсон и Т. Пејн) су у темеље државотворног документа „Декларација о независности”, осим принципа једнакости, формалне слободе, приватног власништва, уградили и норме о признавању примарности индивидуе у односу на друштво, а не групе или група.

Од ране до модерне епохе либерализам је прошао различите фазе, до данашње где се сучељавају опције левог и десног либертаријанизма, комунитаризма али и друге. И поред тога, либерална држава је и даље утемељена на етнокултурној неутралности а појединац приоритетан у друштвеним односима. Мултикултурализам и мултикултурна правда смештени у агенду јавне сфере грађанског друштва, више се односе на домен грађанских слобода

него грађанских права, скоро „накалемљени и одржавани само путем комунитарне стратегије” (М. Подунавац, 1998). Према томе, иако мултикултурализам настоји да замени дискриминаторску праксу међу етницитетима, давањем једнаких статуса у домену јавног, остаје нормативно и практично нерешено питање колика су та прва у сфери приватног и како је могуће да су импликације друштвених сукоба најчешће изражене кроз етнички конфликт и све отворенији етнички непотизам<sup>4</sup>. (John Rawls, 1993; Will Kymlicka, 1989)

### 8. Неки примери

Европска демократија данас се добрим делом заснива на укоренењем непотизму етничких заједница. Сведоци смо прилика да на том плану постоји у скоро свим државама економско-етнички непотизам, па је скоро сасвим нормално да су на западу Европе емигрантске етничке групе запослене на тежим и слабије плаћеним радним местима. Осим тога, ова велика армија страних радника подвргнута је систематском процесу интегрисања у друштвено ткиво имиграционих земаља. Нагласак се ставља на социолингвистичке процесе у циљу редуковања праксе матерњег језика. Како би опстале, етничке заједнице „збијају” своје редове, затварају се у себе и дубоко негују унутаретнички непотизам. Примери за то су бројни.

Чак се и у функционисању нових политичких институција Европске уније могу уочити елементи непотистичких односа, где при додељивању најважнијих и најбоље плаћених радних места највеће изгледе имају, осим по страначкој линији, припадници већих или утицајнијих нација, па се тако већ говори о доминацији тзв. „медитеранских или јужњачких кланова” - Талијана, Шпанаца, Португалаца. Слично је стање и код доделе већих и скувих научних пројеката.

<sup>4</sup> О слабостима у модерној либералној теорији које се тичу мултикултуралности говоре новији радови Џ. Роулса и В. Кимлике који се односе на анализу односа између различитости и јавне сфере (Роулс) и осветљавање релације између појединца и његове културне позадине (Кимлика)

Да ли је, на пример савезна држава Југославија, формирана као савез федералних националних јединица/држава, уопште могла развијати мултикултуралност? С обзиром на принцип да аутократије репресијом спречавају етнички конфликт, тако су и етничке напетости у бившој Југославији разрешаване државно-партијском и полицијском интервенцијом. Суров међуетнички рат који је започео 1990. године показао је сву оштрину етничког сукоба, кроз који су на површину изашли и стари међунационални конфликти. Бивша Југославија се није могла развити у мултикултурално друштво из неколико разлога: неједнак и неуравнотежен економски развој свих федерално-националних јединица; нације су засноване на етничкој основи, чак и оне које су формиране преко државе (Бошњаци); федералне јединице су базиране на принципу већинског народа у њима, с високим нивоом интеграције мањинских нација (осим Косова); етнички принцип је био институционализован кроз већа у државном парламенту, као и кроз поједине националне културне институције; био је изражен етнички популизам. У таквом окружењу мултикултуралност је достигала тек фолклорни ниво. Након прекида ратних дејстава и распада државе, у свим бившим републикама наступио је талас отвореног етничког непотизма, са свим елементима који карактеришу непотистичке односе.

На примеру српске покрајине Косово и Метохија, која, према унутрашњим односима, спада у тип затвореног примордијалног друштва, јасно се могу сагледати сви елементи система заснованог на етничком непотизму. Данас је ово етнички „очишћена” и готово монолитна покрајина, али је и раније, од стране већинског албанског становништва, била организована на принципима родбинског/племенског и ширег етничког непотизма. Тврда примарна организациона структура у чијем корену су различити облици етничко-непотистичке дискриминације, временом је „ојачана” на томе заснованим државним институцијама. По природи ствари, то је морало резултирати високим индексом етничког конфликта, који садржи оба вида етничког непотизма, институционални и виолентно-агресивни.

Следећи пример: како је „патентирана” мултиетничка власт у данашњој Босанско-херцеговачкој федерацији и да ли је у овој

држави мултикултурални принцип живота уопште могућ? Наведимо само један аргумент који не иде у прилог концепту мултикултуралности: кључно тело врховне политичке институције – парламента БиХ федерације – је Веће народа. Ово веће у парламенту не функционише, јер је етничким чишћењем у Федерацији остало 90% Бошњака...

Укажимо, на крају, и на тежак положај Срба у Хрватској, који је од конститутивног народа, етничким чишћењем постао етничка мањина, при чему живи у окружењу изразите ксенофобичности. Питање мултикултуралности у Хрватској није на дневном реду, нити као културолошки нити као политички принцип. Држава, додуше, тренутно делује у правцу остваривања декларативних политичких и културних права Срба, али је и даље на делу етнички непотизам већинске нације као и пребројавање „ко је ко” и „ко је где” распоређен у хрватском друштву/заједници. Кључни међунационални односи базирани су на национално-етничком непотизму. Најједноставније „решење” интер-националних односа је систематско „утапање” (не, дакле, интеграција) мањина у културу већинске нације, у најширем смислу. То се у Хрватској успешно примењује.

### **Литература:**

- Vanhanen, T., *Ethnic Conflicts Explained by Ethnic Nepotism*, Research in Biopolitics, Vol. 7, Stamford CT: JAI Press, 1999.
- Van den Berge, P. L., *The Ethnic Phenomenon*, New York: Elsevier, 1981/1987.
- Huntington, S. P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon&Schuster, 1996.
- Подунавац, М., *Принцип грађанства и поредак слободе*, Београд: Фонд за отворено друштво, 1998.
- Лок, Џ., *Две расправе о влади*, Београд: Младост, 1978.
- Mill, J. S., *Representative Democracy*, London: J. M. Dent, 1951.
- Voltaire, *Rasprava o toleranciji, Povodom smrti Jeana Calasa (1763)*, Загреб: Школске новине, 1988, стр. 103.
- Berger, P. and Luckman, T., *The Social Constuction of Reality*, New York: Doubleday, 1966.
9. Burchell, D., *The attributes of citizens: virtne, manners and the activity of citizenship*, Economy and Society, Vol. 24, No 4/1995.

### **Multiculturalism and Ethnic Nepotism**

**Summary:** Ethnic nepotism is a widespread and universal system of relationships, identifiable in all polytechnic societies. It is characterized by regularity of its manifest forms and a common set of indicators confirming inter-ethnic homogenization on both personal and group-collective identity levels, and ethnic conflicts of similar patterns. It appears that neither liberal environment nor the multiculturalism formula of living together is sufficient barrier to ethnic conflicts and ethnic nepotism. Ethnic nepotism is most apparently manifest in favouring the own ethnic group's rights, the support being found in kin selection or promoting kin and ethnic group members' interests, as well as in belief in ethnic resemblance.

**Key words:** Ethnic nepotism, ethnic conflicts, multiculturalism, liberalism, citizenship principle, kin selection, genetic identification.